

~~ewano~~

Tři dopisy Slowackého

m a t e e

"... Splnil jsem tvou vůli, milá Maminko, která se ostatně až příliš shodovala s mým vlastním záměrem, a odjel jsem za hranice, a teď..."^{1/}

"... vyjel jsem v noci - bylo mi smutno - připadalo mi, že utíkám, ještě teď se často přu se svým svědomím. Maminko moje milá, opustil jsem krásnou zemi a možná, že se už nikdy nebudu noci vrátit..."^{2/}

Poznámky:

- 1/ Matka si přála, aby Slowacki opustil Varšavu, kde mu v době povstání /listopad 1830 - září 1831/ a zvláště - jako autoru několika povstaleckých básní - po jeho porážce hrozilo nebezpečí.
- 2/ Výčitky svědomí, že opustil vlast ve chvíli, kdy jí bylo nejhůře, trápily Sl. po celý život.

Uvedené citace jsou z 1. dopisu Slovačského matce. D. Wroclav, čtvrtek, 17. března 1831

6.

dopis

Ženeva, úterek, 18. prosince 1834

D. 18. pros., Žen., 1834

Moje nejmilejší Maminko!

Jak dlouhé je zase tvoje mlčení, drahá Maminko, zvláště když já jsem tak zvědavý na to, jestli jsi už s Teifily^{1/}, nebo dosud trávíš sama dlouhé zimní večery? Co se mě týká, ještě nikdy jsem neprožíval takovou smutnou zimu. Nevím proč, ale padla na mne ještě hlubší melancholie a lhostejnost než kdy jindy. Celé dny trávím doma u krbu, celé dlouhé večery jsem tyto dva měsíce psal, - teprve před několika dny jsem dokončil svou práci ... a teď oitím jakousi ...

Zdá se, že síly myšlení, po celý ten čas napjaté, se teď roztahují jako struny jako struny nějakého nástroje - a za několik dnů se vrátím zase do úplného ticha obyčejného života. To je smutné!... Už mě večer nepřijdou

navštěvovat žádné vidiny, žádná ideální krás-
sa se na mě neusměje - a tolik ideálních po-
stav prošlo mým pokojem během těch dvou mě-
síců. Některé zvizely oknem, jiné shořely v
žáru mého krbu^{3/}, a konečně ještě jiné zůsta-
ly vyliisované na papíře jako macešky nebo ji-
né neplné kvítky.

Slečna Eglantina, která ví, že ti píšu,
mi přetrhla psaní, a protože myslela, že se
tí chlubím svou dobrotou, připsala na okraj
svůj nesouhlas^{4/} - a to má svůj důvod v tom,
že je ve mně dosud mnoho dětinství. Často bý-
vám ve společnosti těch paní zamyšlený a na-
říkám nad sebou jako dítě a říkám nahlas :
pauvre Lulli! často chválím sám sebe a říkám:
bon Lulli. Sám jsem si vymyslel tuto zdobně-
lou podobu mého jména a dámy si na ni zvykly,
a často mi říkají Lulli... Ale ve skutečnosti
se nikdo dítěti nepodobá méně než já... a pro-
to kontrast jména s mou zachmuřenou tváří stí-
rá, jak říká Kochanowski, přílišnost nadsázky.
Slečna Eglantina myslela, že celý můj dopis

tobě bude naplněný výkřiky: bon nebo pauvre
Lulli - a proto to první popřela, ale to dru-
hé by popřít nemohla, protože já opravdu jsem
ubohý! Ani dobrá přítomnost, ani zlatá naděje.
Kdybych se nebál příliš romantického srovnání,
řekl bych, že jsem se svými myšlenkami jako
pes, který se chce chytit za ohon a dlouho se
točí na jednom místě a nakonec vysílením pad-
ne a usne před krbem.

V tomto roce jsem tvé jmeniny, Maminko,
prožil sám... Báno jsem z novin vyčetl dost
špatné zprávy^{5/} - a potom mi bylo i z různých
jiných příčin tak smutno, že jsem hned po obě-
dě utekl do svého pokoje. Tam jsem, podle tvé-
ho zvyku, zhasil svíci... malý oheň v krbu mi
slabě svítil - sám a mlčky jsem přemýšlel o
různých časech - o různých večerech - a když
hodiny nad mou hlavou hlasitě odbily sedmou -
kdysi tak velkou hodinu^{6/} - z očí se mi prou-
dem vyliily slzy - ohodil jsem po pokoji - a
modlil se - a plakal... Toho večera ve mně ne-
byla ani jiskřička naděje... Co jsi dělala ty,

milá Maminko, v 7 hodin večer v den tvých jmenin? - Ten večer mi přetrhl nit mých myšlenek - a pocítil jsem, že jsem přišel do věku, kdy slzy škodí - protože nazítří jsem byl ještě zasmušilejší... Moje domácí společnost má taky různé smutky - a procesy^{7/} - takže v našem domě máme všichni zachmuřená čela. Je to přímo k zbláznění, kamkoliv vstoupím, všichni jsou ustaraní, pláčí. Buď si jista, drahá Maminko, že pod žádným nebem nejsou lidé šťastnější než pod našimi oblačky... ale to nás má utěšit? Je nezbytně třeba nějakého poetického světa - je třeba, abychom si nasadili jiné brýle, než ty čočky našich očí.

V době od mého posledního dopisu, během minulého měsíce jsem napsal nový divadelní kus - jakoby tragedii, pod názvem Balladina. Ze všech věcí, které dosud moje hlava zrodila, je tato tragédie nejlepší - zvláště proto, že mi otevřela novou cestu, novou básnickou krajinu, již se dosud nedotkla lidská noha, krajinu obširnější než je ta naše ubohá země, pro-

tože ideální. Jednou uvidíš, milá Maminko, co je to za podivnou krajinu - a dobu. Celá tragédie se podobá staré baladě, je složena tak, jako by ji skládal lid, je zcela v rozporu s historickou pravdou a i někdy s podobností pravdě. Ale snažil jsem se, aby lidé byli skuteční, a v srdci aby měli naše srdce... Nemohu ti tu dát, milá Maminko, přesnou představu o druhu dramatičnosti méjí tragédie. Má-li nějakou pokrevní příbuznost s některým známým dílem, pak snad se Shakespearovým Králem Learem. Ach, kdyby tak jednou stamula vedle krále Leara! Shakespeare a Dante jsou teď mými oblíbenci - už dva roky. Čím více se do nich zažívám, tím více krásy v nich nacházím. Maminko neje, jak bych byl šťastný, kdybych mohl s těmi dvěma zemřelými usednout pod nějakou lípu - nebo dub, před méjí vlastní chalupou - v mé rodné zemi - a snít - a psát sny - a povídat si s tebou, milá Maminko - a se zápletem ti vykládat mé básnické plány, tak jak tomu bylo kdysi. Tady jsem tak sám,

že nikdo neposlouchá mé sny. Jak dobře vystihl ten stav Shakespeare v Richardu II. Rytíř odsouzený do vyhnanství nařiká nad svým osudem a říká: "Můj jazyk mi teď bude zcela k nepotřebě, právě jako rozladěná lyra nebo harfa, neb o jako umělý nástroj, otevřený a podaný tomu, kdo nezná žádná pravidla harmonie. Jazyk jsi uvěznil v mých ústech... Jsem už příliš stár, a bych měl kojnou jako dítě - jsem už příliš stár, abych měl pěstouna - svým výrokem jsi mne odsoudil k nemluvné a němé smrti." Ta slova ůtu vždy s hlubokým smutkem, i když přiznávám, že jsem na tom o něco lépe než ten Shakespearův rytíř, protože nepotřebuji kojnou, aby mne naučila francouzky - a mohu se s lidmi domluvit - ale stejně je to smutné.

Tato zima je naše městečko dost nudné pro ty, kteří se chtějí bavit. Divadlo je tak špatné, že mi stačilo, abych na něm byl jednou, a úplně jsem se ho nasytil. A protože bydlím za městem, nechce se mi vláčet se za ohladných a větrných večerů takovou dálku a hledat

rudu. Divadlo z minulého roku, trochu lepší než to dnešní, udělalo bankrot - protože metodistická káčka tu tak ovládá nejbohatší rodiny, že považují divadlo za hřích a ďáblovu pokušení, a všemi způsoby se snaží vyhnat herce, a protože nikdy do divadla nechodí, ubírají mu tím na zisku. Několik rodina na takové malé městečko, to znamená velice mnoho. Jaká bláznovství jsou na tomto světě. Podle mého ti lidé urážejí Boha tím, že neužívají nevinných radostí života, které jim On neotrávil žádným pelynkem, kromě trápení neodlučitelných od lidské přirozenosti. Ať mne Bůh udělá bohatým bankéřem v našem hlavním městě a uvidí, jak si budu užívat...

V tomto roce máme ve srovnání s jinými léty tuhou zimu. Před třemi dny napadl sníh - radoval jsem se jako dítě, když jsem viděl tu bílou zemi a zasněžené jedly před mými okny, a zároveň jsem cítil jakýsi smutek. Různé vzpomínky se mi tlačily do hlavy, a především vzpomínka na poslední vánoční svátky, když

jsen hleděl na sních, zdálo se mi, že přijíždím s rolničkami před jašušskou terasu... potom jsem vyšel do zahrady a dělal sněhové koule a házel jsem je po severním větru jako po imaginární postavě minulosti. Chtěl jsem ji těmi koulemi zasypat...

Téměř každý den, když hledím do ohně v krbu, vyvstaneš mi před očima, Maminko, jak ležíš večer na malé pohovce pod oknem v prostředním pokoji, naproti roztopených kamen. Teď, když se blíží nové Vánoce, chtěl bych, aby mi tu někdo mohl zazpívat tu koledu, kterou jsem slyšel, když jsem byl poslední rok v Křemenci. Vše, co zaniklo v minulosti má má teď pro mne andělskou tvář a andělský hlas.

Nová Adamova poema ve mně probudila také mnoho ozvuků minulosti. Je velmi krásná a podobná jako román W. Scotta, psaný ve verších. Šlechtický dům je vykreslen znamenitě; hrdinka básně, i když pase husy, má v sobě jakousi svěžest starodávných popisů - něco svou prostotou podivně dojemného... Mnoho popisů míst

- nebe - rybníků - lesů - je napsáno mistrovskou rukou. Celá příroda žije a cítí. Je to poema spíše žertovná než smutná - ale často právě z těch na pohled nejveselejších míst padá na člověka smutek. Je zcela jiného druhu než všechna dosavadní Adamova díla. Nejlepší ze všeho je popis lovce, troubícího na lesní roh, nádherný popis - trochu mi připomněl pana Jakuba, když trubil v lese, a druhý popis Žida, hrajícího na cimbál, je také překrásný... Chtěl bych, abyste si tu poemu mohli so najděte předčíst... Co se týká autora, píše mi z P.^{9/}, že si dobře žije s mladou ženou - a ta jeho žena je prý krásná a hraje pěkně na klavír. Není divu, vždyť je to dcera Szymanovské. Každý večer se v jeho bytě schází mnoho našich bratrů - a baví ho - a on bafá z čibu-ku a poslouchá a usmívá se. Jaký protiklad k mým osamělým večerům. Ať je se mnou, co Bůh chce, na té smutné pouti životem.

Drahá Maminko! jenom ty mě neopouštěj ve svých myšlenkách, protože tak jsem osamělý

méně než mnoho jiných lidí, protože vím, že vlastním něco, co mi mohou lidé závidět - tvou lásku. Když někdy před spaním přemýšlím o své situaci, nejednou mi vstávají vlasy na hlavě. Kromě mých domácích, které mi velice přejí, nemám přítele v tom širém světě. Nějak bylo, nějak bude... Přeji ti, drahá Maminko, dobrý rok. A kdo ví? a snad?... to podivné slovo s n a d má čarovný zvuk Bolovy loutny. Každý i ten nejslabší větřík vyhrává na našich myšlenkách to slovo s n a d a stále jenom snad... To slovo muselo existovat už před stvořením světa. Varuj mě, milá Maminko, jestli upadám do misantropie, ale zdá se mi, že ne - je to pouze smutek vlastní mému založení a době, v níž dal Bůh myslet té mojí mašince. Drahá maminko, co asi řekneš na takový prázdný dopis - naplněný samým tlačáním? Opravdu, i kdybych se celý vbil kladivem do jednoho toho dopisu, nebyl by zajímavější než ten kus papíru. Přemýšlím - sním - a někdy čekám a doufám. Drahá Maminko, i ty doufej a usilovně

pros Boha - usilovně - aby nás dovedl k tichému břehu.

Tvůj oddaný Julius

Poznámky:

- 1/ Teofil Januszewski - strýc Slowackého, bratr jeho matky a manžel nevlastní sestry Sl. Hersylie.
- 2/ jde o Balladinu
- 3/ jde o první redakci Mazepy, kterou Sl. zničil.
- 4/ Slečna Eglantina připsala na okraj dopisu francouzsky tuto větu: "Jestli pan Julius říká, že je dobrý, nevěřte mu, protože je v nejvyšší míře ďábelský."
- 5/ jde o článek o neradostné politické situaci v Polsku, otisknutý téhož dne v Europe Central.
- 6/ Narážka na okamžik propuknutí listopadového povstání: signálem k zahájení povstání byl požár mlýna v Solci, založený v 7 hodin večer.
- 7/ Paní Pattey vedla proces s majitelem domu, ve kterém byl umístěn pension.
- 8/ - Pan Tadeáš
- 9/ - z Paříže

15.
dopis

Paříž, středa, 30. listopadu 1842^{1/}

Moje nejdraší! Včera byl den tvých jmenin, který jsem strávil svatě a velkém povzbuzení ducha - poprvé v životě bez prázdné melancholie, ale v prosté bolesti a upřímném smutku. - Poznám totiž, že nejsem na zemi proto, abychom hledali plané potěšení a budoucí pomníky, jako herci, z nichž každý si hraje svůj vlastní kus - smutný nebo veselý - ale jsme tu pro chválu boží, abychom pracovali prostě a čistě a abychom rozvíjeli našeho ducha a splnili to, co je mu uloženo. A nemysli si, že takový jaký teď jsem, jsem ti více vzdálen - naopak, jsem ti blíže a tvoje srdce mám stále v mém srdci, a proto ti píšu tak, abys i ty, moje drahá, měla částku toho pokoje, který je ve mně. Mnoho věcí už se na zemi změnilo, a ještě víc se změní - a taková srdce,

jako je to tvoje, plné bolesti a citu, maj-
sou na světě zbytečně a ne nadarmo nás rodila.
- Osud nám bylo smutno a hořko, protože jsme
mysleli, že musíme trpět naším odloučením a
snášet stesk jen pro ten kousek země... ale
teď vidím, drahá, že trpíme nejen pro zemi
ale i pro nebe - a neunikli bychom tomu utrpe-
ní, ať bychom šli kteroukoliv cestou, dokud
by se náš duch v něm neočistil a nenaučil no-
vým a potřebným ctnostem - a dalšímu vědění.

Není třeba, abych ti říkal, jaké jsou ty
nové ctnosti a vědomosti - vroucně srdcem za-
volej ty, kteří zemřeli, a jsou tvému srdci
nejbližší a oni ti řeknou a objasní všechno,,
a budou to lepší a svatější učitelé než já,
jenž by měl s pokorou a v slzách ležet u tvých
nohou. - a proto mi odpusť, nejmilejší, že ti
tak píšu - ale věz, že píšu po zpovědi a po
přijetí svítosti^{2/}, a musel jsem hledat velké-
ho prostáčka, aby mi dal rozhrěšení, protože
rozumní mě vyhánějí ze sv. domu, a obviňují
mě z toho, že ten dům bořím^{3/} - předtím i teď...

a bojí se o sebe a nevědí ani nechtějí vědět pochopit, že je to skutečné obnovení v čistotě a pokoře. Kdyby tomu tak nebylo, neopatroval by Bůh tak zřejmě ty, kteří pracují. - Všichni, kteří nejsou schopni vzkřísit samy sebe a oddat se nové a veliké práci, jsou proti nám velmi rozhníváni - a falešně nás obviňují a všelijak nám škodí... Dojde k tobě možná mnoho nepravdivých zvěstí - a jestli mi proto neuvěříš, budeš se trápit myšlenkou, že jsem byl zbaven rozumu a sešel jsem z cesty, na níž jsem byl vítán. Uznávají teď totiž můj bývalý rozum a bývalou pravdu, a stěžují si na prostého člověka, kterým jsem nyní^{4/} - ale já vím, že mě Bůh neopustí, protože ani já jsem neopustil žádnou práci, týkající se světa, pouze jsem poznal cestu, která k ní vede - a bojuji teď nejenom hlavou, ale sebou celým, a nejvíce nitrem naplněným nejčistším citem, a takto si počinaje, pracuji nejen za sebe, ale i za toho, který leží v hrobě na žid^{5/}, a nevykonal ještě všechno - a vím, že ho to těší.

Zapřísahám tě, drahá, nesud mě h ned po přečtení těch slov a netrap se - dokud nepřijde anděl a neobjasní ti ten dopis, který ti bude jinak připadat jako napodobování a prázdná exaltace - a já teď nenávidím faleš a nic prázdného bych nepsal - naopak, raději bych ten dopis psal takovým způsobem jako dřív, protože ty bys možná raději plakala nad mými dřívějšími nářky, než abys teď měla klid a viděla mne takového prostého. - ale v mém dřívějším ^{6/} tómu byla bída srdce - a tady je získávané bohatství a první hrstě nabrané z nového pokladu.

Velmi jsi mne zarmoutila, když jsi mi na můj minulý dopis odepsala s obavami a jistou nedůvěrou - a myslela jsi, že jsem se dal k jasnovidecům a uvěřil v jejich sny. Mě kdy jsem nebyl tak nízko, aby mě každý druhý mohl obloudit... ale uvěřil jsem vnitřnímu záchrvěvu božího ducha a nechal jsem se přesvědčit prostými a božími slovy - jinak bych nebyl hoden svého místa na zemi a byl bych vůči Bohu tím, čím je sluha,

který vzal od svého pána peníze a dary a potom ho opouští, kupuje si vesničku a svého bývalého dobrodince už nechce ani vidět, aby nebyl pokořen. - Moje duše byla odedávna plná božích pokladů, ale nebylo v ní lásky, a proto sama jedla vlastní vnitřnosti, když nemohla brát pokrm odnikud jinde. A tak tomu bude ještě s mnohými, kteří jsou bohatí duchem, ale nechápou, kvůli jakému velkému cíli se jim dostalo jejich talentu... ale bez ustání z něho čerpají, hledají však pouze co nejvyšší zisk. Duch těchto lidí se podobá smu - ale boží duchové jsou skutečnější a tvořivější než viditelná a hmatatelná těla.

Ještě jednou tě zapřísahám, drahá, přijmi ten dopis s co největší upřímnou prostotou a poděkuj Bohu, že nás znovu začíná odívat jako lilie polní - do své čisté krásy - a zároveň nám dává nesmrtelnost a přibližuje nás k sobě. Nechť se slova méjí lásky v tobě přetvoří v dýchání a jsou s tebou, dokud se nenaplní boží sliby - neboť je jisté, že přetrváme vše-

ohen útisk. To, co budeš cítit po přečtení tohoto
tohoto dopisu, i já budu cítit - a proto dou-
fej a raduj se, abys mi nezkalila mou radost.

Jul

Poznámky:

- 1/ Dopis bez data. Paní Bécu na začátku dopsa-
la: "1842. Jmeniny. 17/29. listop.", obsah
první věty však dokazuje, že byl psán na-
zítky po jmeninách, tj. 30. listopadu.
- 2/ Š. byl u zpovědi zároveň s celou skupinou
toviančiků, když se na ni předtím přípra-
vili na shromáždění u Mickiewicze.
- 3/ Katolické duchovenstvo obviňovalo sektu To-
wianakého, že její činnost je v rozporu se
zásadami katolické víry, Tow. zas naopak
vytýkal kat. Církvi zkostratělost a ulpíva-
ní na starých formách.
- 4/ - uznávají velikost dosavadní tvorby, kte-
rou teď Š. sám považoval za nesprávnou.
- 5/ "Otec" - dopsal paní Bécu.
- 6/ Ton v nauce Tow. představoval určitý typ
duchovního života jednotlivce. Jednotlivci
s příbuzným tónem se spojují a vytvářejí
kolonu /columna/ duchů.

30.
dopis

Wroclav, pátek, 9. června 1848

Moje nejdražší Matko. Po různém cestování jsem už měsíc ve Wroclavi a všemožnými cestami ti píšu s prosbou, abys se snažila přijet za mnou. Psal jsem ti na adresu bankéřovu^{1/} i Sylčimu - psal jsem Sylce poste restante - psal jsem Teofilovi do Ubiensé - psal jsem třikrát a v každém z těch dopisů je jen to jediné - přijď a požehnej mi - dřív než mne Pán Bůh vrhne znovu na svoje cesty. A namůžeš-li přijet - napiš - sděl mi, co se s tebou děje, protože už měsíc žním očekáváním a steskem. Představ si jaký byl po tolika mých dopisech můj údiv před půl hodinou, kdy jsem dostal dopis od milovaného Sta tlera^{2/}, z něhož jsem se dověděl, že jsi ve Lvově a že se po mně ptáš. Je to pro mne nevysvětlitelná záhada, chtěl jsem v těch dopisech, abys mi odepisovala poste restante na moje vlastní jméno, a teď

tě prosím, k vůli větší jistotě, abys adresovala svůj dopis přímo mně: Herrn Stahl Schmidt in Breslau, Bahnhof-Strasse No 5.

Kdyby ses vydala na cestu, napiš mi, kdy, abych tě mohl čekat na železničním debarkaderu - a kdybys ses tam se mnou minula, jeď do hotelu Weisser Adler a řekni, aby někdo zašel ke mně se vzkazem do ulice Neue Schweidnitzer No 3 d, druhé patro /zweiter Stock/, zvonek vpravo. Prosím tě, dej mi ale předem vědět v dopise, abych nezmeškal hodinu tvého příjezdu. Ach! drahá a milovaná - všechny moje dopisy jsou jako tento. Neobsahují nic jiného než to, co obsahuje tento, protože bych ti v podstatě nemohl psát o ničem jiném. - Filové jsou určitě v Ubiení a já nemám tvou adresu, ani nevím, jestli můžu psát do Ubiení. Zkrátka, divně si osud zahrál s našimi tužbami i srdci, protože už měsíc jsme mohli být spolu, a zatím teď já, kterému hrozí, že se budu muset vrátit⁴, nemám prodloužit ani tento dopis, abych neztratil ani jeden den

v porozumění se s tebou. Buď tedy zárůva, nejdě dražší, a můj odvahu k té cestě dovolí-li ti to tvoje zdraví.

Ať tě ochraňuje Bůh - a ať mi tě dá.

Tvůj Julius Slow.

Wroclav, d. 9. června 1848

poznámky:

- 1/ jde o bankéře Hausnera
- 2/ Paní Béou nemohla navázat spojení se synem a proto napsala Stattlerovi, který hned poslal zprávu sl. Obsah dopisu paní Béou Stattlerovi je následující:

"Ve chvíli, kdy jsem měla uvidět svého syna a jediným objetím si vynahradit osmnáct let neklidu a jemu tolik běd enigrace, ho neštěstí vrhá znovu daleko a já se znovu ptám: uvidím ho ještě někdy na té zemi? Ty, Pane, jsi jeho přítel, jsi dobrý, čestný, jsi mi drahý, protože sis zamiloval mého syna. Mledíš na něho, a z rysů, které jsi sám nakreslil, ze vzpomínek na chvíle s ním strávené jistě odhadneš city Matky k takovému dítěti, neoslyšíš mou prosbu a pošleš mi kopii zhotovenou tužkou. Jak se za těch 18 let musel změnit? A současně mi sděl, co o něm víš, jestli odjel z Wroclavi a kde je nyní, a odpust rozbolavělé Matce, jestli tě

ta prosba bude obtěžovat. Ty, příteli mého
Julka, můj příteli. Matka Julia Slowackého
Salomea Běou. D. 1. června 1848 ve Lvově,
v domě Zamoyského, vedle pošty.

3/ St. byl vykázán policejními orgány z Wro-
clavi.

P o z n á m k a

Uvedené tři dopisy jsou nepatrným zlomkem obsáhlého souboru listů, jež psal J u l i u s z S ł o w a c k i /1809-1849/, vedle Mickiewicze a Krasinského nejvýznamnější z básníků polského romantismu, své matce z emigrace, v níž strávil téměř polovinu svého krátkého života /od svých 22 let až do smrti/. Po celou tu dobu byly dopisy jediným způsobem kontaktu s ní /všechny Słowackého plány setkat se s matkou někde v cizině ztroskotaly, teprve v roce 1846, několik měsíců před jeho smrtí se mu podařilo strávit s ní pár týdnů ve Vroclavi, když se s mnoha jinými emigranty, kteří stejně jako on odešli do ciziny po porážce listopadového povstání 1830, vrátil na krátký čas do Polska, chtěl se zúčastnit nového boje za jeho osvobození.

Hlavní základ vztahu Słowackého k matce přetrval z dětství, které prožil zahrnut její láskyplnou péčí a starostlivostí, někdy až přehnanou - matka se obávala o zdraví svého jediného dítěte, ohrožené v rodině rozšířenou tuberkulózou /velkuv otec na ní zemřel, když byly chlapeci čtyři roky/, velkou pozornost věnovala také duchovnímu rozvoji nadaného syna, jeho vzdělání, čtení, prvním básnickým pokusům. Mnohaleté odloučení tento vztah prohloubilo a upevnilo. Do jisté míry k tomu přispěla idealizace matčiny osoby, způsobená nemožností osobního kontaktu, posilovaná vzpomínkami na šťastné chvíle dětství a mládí a beznadějností vyhlídek na shledání v budoucnu. Také osamělost, kterou Słowacki hořce pociťoval po celou dobu života v emigraci - neměl vlastní rodinu, ženy, které miloval, jeho city neopětovaly, neměl důvěrné přátele, jeho vztahy s krajaný v emigraci byly poznamenány oboustrannou nevraživostí - působila, že se tím více upínal k

mates, k bytosti, jež ho bezvýhradně milovala
a její jeho osud lažal na srdci, a právě jí se
svěřoval se svými steskami, nadějemi, plány ži-
votními i tvářemi.

Pocit osamělosti a vykořenění však nebyl
jen údělem Słowackého, trpěli jím všichni pol-
ští emigranti, navyjmaje Mickiewicze, který
trávil večery /jak o tom píše Słowacki s tro-
chou závistí v jednom z dopisů/ ve společnosti
milující manželky, obklopen mnoha svými přáteli,
kteří na tom ovšem byli stejně. Opouštěli vlast
s přesvědčením, že se vrátí jako její osvobodí-
telé, kterážto naděje ale rok od roku slábla.
Jejich počáteční politní úroveň západoevropské
civilizace záhy pohaslo, její zmaterializovaná
podstata je začala odpuzovat, její nezájem o
osud polského národa jim připravil další roz-
čarování, neboť od ní očekávali pomoc. Nakonec
ztratili naději na návrat vůbec. Sílil jejich
stesk a zoufalství nad tím, že všechny strasti
emigrace, všechnu bolest z odloučení a tím, co
jim bylo drahé, nad ztrátou domova, anaději vlas-
tně zbytečně, když nemohou podniknout nic, co
by jejich život v emigraci osmyslilo a vlasti
prospělo.

Když se v roce 1841 objevil v Paříži
Andrzej Towiański /samozvaný prorok, podstatou
jehož učení byla víra v neustálý rozvoj nepar-
telného ducha, který v mnoha vtěleních vyplňuje
na zemi jemu určené poslání/, získal mezi emig-
ranty tolik stoupenců právě proto, že je zba-
vil onoho trýznivého pocitu marnosti jejich u-
trpení, jež bylo podle jeho učení součástí Bo-
žího plánu a přispívalo ke konečnému vítězství
ducha. Zmírnil jejich osamělost, když s nimi vy-
tvořil nové společenství /Kolo sprawy Bożej/,
a jejich stesk tím, že jim náhradou za ztrac-
enou vlast nabídl vlast duchovní: "Jsem, bratři,
ve vlasti! Neboť ten duch, ty city křesťanské a
polské, jež nás v tuto chvíli oživují a spojují
- to je podstata naší vlasti. Zde na zemi je ta

vlast ještě malá, je však rozlehlá a široká v duchu, neboť s námi jsou v každém okamžiku spojeny miliony Poláků, našich otců a bratrů, kteří žijí na onom světě a slouží Kristu pod stejnou korouhví jako my".

Ślowacki se setkal s Towianakym v červenci r. 1842. Prožíval v té době navíc tvůrčí krizi, vyčerpání všech možností romantického jazyka a stylu a nevěděl jak dál a život bez psaní byl pro něho pustým živořením; jeho život nabýval plného smyslu, právě jen když psal, psaní mu pomáhalo překonávat samotu, stesk, bezradějí, zahánělo nudu a prázdnotu, jež ho přepadala jak uprostřed víru společenského života Paříže, tak na poklidných březích Genevského jezera. Jení známo, jak jejich setkání proběhlo a co Towianaki Ślowackému řekl - v dopise matce Ślowacki píše, že ho přesvědčila "Slova prostá a boží", v dopise Z. Krasinskému sděluje, že "v jediném zablesknutí" poznal pravdu. A tuto pravdu, která mu byla zjevena, "tajemství počátku a konce - Alfu a Omegu světa - a tedy i vlasti" /jak sám napsal v předmluvě ke druhému rapsodu "Krále Duha"/ se snažil vyslovit ve všech svých dílech z tohoto období. Tato pravda je kritickým rozumem nepostižitelná, lze ji vycítit pouze poznáním vlastního ducha, neboť v člověku jsou obsaženy všechny předešlé formy, které na sebe bral duch během svého vývoje, pravda o světě je uložena na dně lidské duše a tam je třeba ji hledat - a o to se neustále pokoušel.

Z fragmentárnosti a chaotičnosti toho, co v té době napsal /téměř nic nedokončil a nevydal, vše zůstalo v rukopisech, ve stohu neuspořádaných papírů/, z množství verzí jednotlivých fragmentů, které si často protiřečí, je zřejmé, že ho pronásledovaly pochybnosti, at vědomé či podvědomé.

A třebaže tvrdil, že našel pravdu a snad se mu zdálo, že ji i našel, stále ji znovu a znovu hledal. Jeho dílo je svědectvím o zápase ducha, který touží stát se andělem a těla, které umírá.

Těžko můžeme odhadnout, jaké dílo by býval byl zanechal, kdyby se mu byl vyplnil jeho sen o domku se zahrádkou, kde by žil se svou matkou, možná s holkou a hodnou ženou a dětmi a pěstovali by růže - sen běžence hnáného z místa na místo /Londýn, Paříž, Ženeva, Egypt, Palestina, Řím, Florencie a kolik jich ještě bylo/, jeho jediným domovem byla poezie.

Z polského originálu - "Korespondencja Juliusza
Słowackiego" /red. E. Saw Rymowicz/, Wrocław,
1962 - přeložila a poznámkou opatřila Mikive.

enato

jaro '84
